

književnosti, stopa po poti, ki jo je začrtal in ugladil njegov oče. Mlajšemu Senoi se ne more odreči pisateljski dar, takisto z mirno vestjo se pa tudi sme trditi, da kot pisatelj ne dosega svojega očeta. Predvsem mu manjka onega pesniškega poleta, s katerim se zlasti odlikujejo vsa dela pokojnega Avgusta Šenoe, a tudi njegova ustvarjajoča sila je precej šibka. Povesti Avgusta Šenoe sečitajo vedno in vedno, ker veje iz njih duh prave umetnosti, ker je njih snov vzeta iz naroda, obdelana v narodnem duhu, ker so pisane v bleščečem, klasičnem jeziku in imajo — ideje, zavite v krasno zunanjo obliko. Vse to pogrešamo bolj ali manj v najnovejšem delu Milana Šenoe.

V povesti „Exodus“ ni nič pravega življenja, vse se razvija nekako prisiljeno, dejanju manjka vsake dramatičnosti, izkratka: „Exodus“ je delo, kakršnih „Matica Hrvatska“, ki stoji vobče na visokem umetniškem stališču, doslej ni priobčevala.

Nejasno nam je, čemu je dal pisatelj svoji povesti naslov „Exodus“. Morda zato, ker je vzel za geslo svoje povesti verz iz Mojzsove knjige „Exodus“, ali zbog tega, ker odide Lovro Bartol, ki ima v povesti popolnoma postransko vlogo, ob koncu koncev v „obečano“ deželo — Ameriko, kar pa šele izvemo v zadnjem poglavju?! Ugovarjalo se nam bode morda, da zbog tega, ker nam je hotel v njej podati prave vzroke za vedno naraščajoče izseljevanje kmetskega naroda iz hrvatskega Primorja v blaženo Ameriko. Mogoče, da je imel pisatelj ta namen, če se mu je pa posrečil, je drugo vprašanje.

Naj povemo svojo sodbo o povesti ob kratkem. „Exodus“ je povest srednje vrednosti, Nemec bi rekel „eine Durchschnittsware“. Vsekakor je Milan Šenoa že ustvaril boljše stvari! Zdi se nam, da je Šenoa to svojo povest prepovršno zasnoval in izdelal, sploh, da se mu je s to povestjo zelo, zelo mudilo.

Letos je mnogo hrvatskih pisateljev napovedalo „Matici“ stavko; kdo ve, ni bil li Šenoa tisti, ki je pritekel „Matici“ na pomoč! Rasto P.

Milan Marjanović: Hrvatski pokret. Opažanja i misli na pragu novoga narodnoga preporoda g. 1903. Piše — —: Dio II. U Dubrovniku, 1904. Nakladom pisca. Tiskom Dubrovačke hrvatske tiskare. Cijena 1 K. Str. 132.

Drobna je ta knjižica, a vredna, da jo prečitaš. Marjanović v njej razpravlja o postanku in razvitku najmlajšega pokreta na Hrvaškem; zlasti obširno opisuje dogodke l. 1903. in vpliv, ki ga je imela hrvatska napredna mladina v boju neodvisne javnosti proti Khuenu, bivšemu banu. Za svojo knjižico je Marjanović imel vzor: delo dr. I. Herbena „Deset let proti proudu“ (struji) (Praga 1898. I.), ki govori o nastopu in uveljavljanju češkega realizma. Tega vzora ni dosegel. Zdi se celo, da je Marjanović svoj „Hrvatski pokret“ spisal, ne da bi si bil preje ustvaril pregled o snovi, katero je hotel obdelati. Zato je knjižica precej površna; točne slike novega narodnega preporoda l. 1903. ne podaje. Posamezne epizode so opisane razmeroma preobširno; zato motijo in kvarijo celotni vtisk. Morda je ta nedostatek provzročilo dejstvo, da je vse, kar se more in mora prištevati novemu hrvatskemu pokretu, še prenovi, premlado in presveže, nego da bi se že sedaj moglo presojati, kaj bo zamrlo v kali in kaj si bo ohranilo življensko moč in kako se bo razvilo. Zdaj so o tem le domneve mogoče; kajti najmlajši ta pokret se je začel jedva uveljavljati. Da ga ni pospešil Khuen s svojo nasilnostjo, bi se gotovo ne bil razvil že sedaj do samostojnega nastopa kot nova politična stranka. In vprašanje je, če mu bo to doneslo trajne koristi, če ni ta nastop prišel vendarle nekoliko prezgodaj. Sicer pa se bodo iz tega pokreta še izcimile različne nianse; diferenciacija smeri se je že začela vršiti. — Če pripisujemo Marjanovićevo knjigo v prvi vrsti namen informovati,

lahko rečemo, da je namen dosežen v precejšnji meri — kar je bilo Marjanoviću tem lažje storiti, ker se je sam skoraj od prvih početkov udeleževal vseh akcij mlajše naprednjaške hrvaške generacije. Knjižici je dodan še članek *Hrvati i Talijani*, ki je pretiskan iz Crvene Hrvatske l. 1903. in se tiče dogodkov v dalmatinskem saboru, nastalih baš povodom izpremembe hrvaške politike vsled narodnega pokreta l. 1903.

Dermota.

Kuhač Franjo: Vatroslav Lisinski i njegovo doba. Prilog za poviest hrvatskoga preporoda. Drugo popunjeno izdanje. Sa slikom Vatroslava Lisinskoga. U Zagrebu. Izdala „Matica Hrvatska“ 1904. — Vzemite knjigo v roko, čitajte in slišali boste „ilirski“, pesmi „ilirskega“ zanosa, „ilirski“ vzhičenosti! To vam poje vse, vse pesni in vse komponuje . . . sam Gaj stoji tam in snuje napeve; Vukotinović mu reče: „Lahko bi bilo napjev izmisliti, da se razumijemo u note i u generalbas, ali kako ćemo mi naturalistički pjevači melodiju komponovati?“ — „E, pa kako radi narod,“ odvrati Gaj, „zar on se razumije u generalbas ili sam ga ja umio, kada sam komponovao „Još Hrvatska“?“

Tem naturalistovskim pevcem in komponistom Gajevega kroga gre velika hvala: trdnjavo tuje umetnosti so navalili s hrvatskim besedilom in posnemanjem narodnih popevk. Iz njih vrst se je izkristaliziral prvi ilirski umetni skladatelj, Vatroslav Lisinski (1819—1854); njegov pomen je v tem, da je umel besede Gajeve: „Braćo i domorodci, temelj smo udarili hrvatskoj glasbi i pravac joj naznačili: neka se crpe iz naroda ili neka se ono, što se nova stvari, stvari u duhu našega puka, ali ne tako prosto i naivno kao što puk, već gospodski, fino i po pravilima umjetnosti i estetike; tada ćemo doći do onoga, što drugi narodi ne imaju: do prave narodne muzike.“

In tako se je zgodilo, da smo „Iliri“ v narodni glasbi prehiteli vse druge Slovane; zakaj niti Rusi, niti Čehi niti Poljaki še niso mislili o kakí slovanski umetniški glasbi, ko je že ilirski svet odmeval od umetno uporabljenih motivov narodnih pesmi in se je 4. aprila 1846. l. igrala v zagrebškem gledališču opera Lisinskega „Ljubav i zloba“, prva izvirna hrvatska opera.

Valovje, ki ga je zbudil ilirski glasbeni pokret u Zagrebu, je doseglo tudi Srbe in nas Slovence. „Braća Slovenci u Koruškoj, Štajerskoj i Kranjskoj lotiše se posla te slijedjahu Hrvate; tako Matija Majer, J. Fleišman, Kamilo Mašek, G. Riharja (?), Miroslav Vilhar, Benjamin Ipavic i drugi.“

Ako moramo mi Slovenci že radi tega spoštovati ime Lisinskega, nam je blizu še tudi po svojem pokolenju: oče Vatroslava Lisinskega (Andrej Fuchs) se je v početku 19. veka preselil iz Novega mesta v Zagreb, kjer se je potem bavil z mesarskim obrtom in gospodarstvom.

A kako bi moglo nedostajati v kolu prijateljev ilirske glasbe onega Slovenca, ki je najgloblje pojmlil temelje narodnega preporoda, slavca-pevca Stanka Vraza? In zares, odlično se je udeležil ta idealni mož tudi našega glasbenega preporoda.

Zbrala se je l. 1840. akademična mladež na Griču (sedaj Strossmayerjevem šetališču) ter je v zboru od stotine grl izvajala popevke stare in nove: oduševljenje je bilo o tej priliki toliko, da je bil ves Zagreb kakor vzbunjen; pod okni odlične gospode so se glasile podoknice. To je bil začetek prvega hrvatskega pevskega in glasbenega društva in v njem je bil poleg Slovenca Dičtricha tudi Stanko Vraz.

Vraz je recenziral glasbene predstave ter jim skladal pesmi prigodnice. In Vraz je v nevarni dobi rešil Lisinskega narodni glasbi. Ko je l. 1847. prišel Lisinski v Prago, so tamošnji glasbeni krogi obžalovali njegovo „smiešno misao, da postane